

Posudek vedoucího diplomové práce

Legionářské spolky a jejich vzájemné vztahy v meziválečném období

Anna-Marie Elsnerová

105 s. + 10 s. příloh

Autorka předkládané diplomové práce si stanovila za cíl zmapovat celou šíři hlavních celostátních veteránských spolků navázaných na bývalé příslušníky Československých legií tak, jak vznikaly, spojovaly se, rozpojovaly a zanikaly v meziválečném Československu, a analyzovat jejich vztahy. Jejimi vlastními slovy, „hlavně se soustředit na komparaci jednotlivých spolků a na jejich politické a názorové rozdíly reflektované například v dobovém tisku či korespondenci“. Primárním motorem textu by tedy měla být komparativní metoda postavená na analýze motivací a ideologických východisek vsazených do dobového kontextu, tedy jak autorka správně poukazuje, téma, které „doposud nikdo nepostihl“. Jako taková je její práce jistě přínosná, neboť poskytuje – resp. hodlá poskytovat – na jednom místě přehled legionářské spolkové činnosti způsobem, který jde za prostý seznam spolků. Ocenit je třeba i její snahu o analytické uchopení celé problematiky; bohužel, je to právě zde, kde začíná série problémů, jež celou práci prochází jako červená nit, a které lze vyjádřit povzdechem, že zatímco faktický popis je sice kostrbatý, ale přijatelný, analýza zůstala vesměs pouze u snahy.

Za první zásadní problém lze považovat samotnou strukturu práce, která do značné míry předurčuje jakékoliv analytické úsilí k neúspěchu; autorka si zvolila specifický postup, který odděluje popis samotných spolků od části vztahující se k jejich vzájemným vzbábám, a výsledkem je – chaos. Především kapitola „Vývoj legionářských organizací“ nedává příliš smysl, neboť tím, že předchází popisnou část, je zcela zmatečná; mnohem lépe by bylo ji rozpustit v kapitole 5. I z hlediska vnitřní struktury je zde čtenář ponechán doslova napospas osudu, když se dozví, že „máme tady období předkarlínské a pokarlínské“, ale o období před karlínským sjezdem se prakticky nic nedozví a do sjezdu samotného doslova padá bez toho, aby věděl, jak spolky v textu zmiňované vlastně vznikly a kde se vzali jejich členové či ideje.

Jiný problém pak struktura přináší zmíněné kapitole 5, kdy autorka není schopna překročit stín z pramenů vydestilovaného popisu směrem do analýzy problému v kontextu doby a řada informací i citačních odkazů se tak v této části práce opakuje, byvše již dříve vyřčeny v rámci popisu fungování jednotlivých organizací. Práci by zřejmě nejlépe slušelo

prosté chronologické vyprávění vývoje spolků, leč tomuto řešení autorka úspěšně vzdorovala a vzdoruje.

Své problémy přináší i samotná část věnovaná spolkům jako takovým, které autorka výčtově popisuje, dějiny daného spolku doplní náznakem jeho vztahů s ostatními a pokračuje dál; do interpretace se tak prakticky nepouští, což je velká škoda a je zjevné, že práci by prospěla hlubší (jakkoliv) práce s literaturou. Ta je totiž pohříchu omezena na její výčet v úvodu a zdá se, že další reflexe existujících náhledů na problematiku není pro autorku na pořadu dne. Výsledek je žalostný, zvláště když si uvědomíme, že min. v pracích autorů jako jsou Ivan Šedivý nebo Katya Kocourek jsou tematizované stejné problémy. Vyrovnání se s těmito autory se však nedočkáme (a větu „jak potvrdila studie...“ Katyi Kocourek na s. 98 za ně opravdu považovat nelze). Téměř neexistující práce s literaturou se pak zjevně podepisuje i na chybějící nosné koncepci celého textu, jež by směřovala k řešení nějakého problému.

Spolu s chybějící problematizací celé koncepce (autorka si prakticky neklade otázky, tudíž si na ně ani neodpovídá) jsou pak výsledkem neukotvené závěry, u nichž čtenář jen zalituje chybějící analytické roviny. Na s. 99 tak nacházíme čtyři hlavní závěry textu: Zaprvé, „výzkum prokázal, že důvodem roztržitého celého prvorepublikového legionářského hnutí byl ideologický a politický...“ – což je téměř logické, a dalo se to očekávat, nabízí se však otázka proč?. Zadruhé, „ve výsledku byl spolkový život legionářů velmi pestrý už od vzniku republiky“; opět, proč? Co přesně motivovalo toto spolkové úsilí? Zatřetí, „legionáři kvůli svým politickým rozdílům nedokázali budovat Československou republiku podle původního plánu...“; zde čtenáře napadá přímo záplava otázek, jež by možná padat neměly: oni měli legionáři nějaký plán? Který je to ten „původní“? Byli snad původně nějak jednotní? Co to znamená „budovat republiku“? A začtvrté: „Do jisté míry k diferenciaci hnutí přispěla paradoxně samotná Československá obec legionářská, která odmítala spolupracovat s kýmkoliv jiným.“ Jedině tento závěr lze považovat za nosný, potvrzující skutečnost, že nesnášenlivost a mocenská řevnivost měly de facto kořeny právě v samém konceptu ČSOL, resp. v jejím vedení. Vedle přehledného popisu vývoje legionářských spolků lze tento soud považovat za hlavní pozitivní přínos celého textu k našemu poznání problematiky.

Toto pozitivum nicméně téměř neustále naráží na dílčí tvrzení či výroky, jež buďto nejsou nijak vyargumentovány (neb so argumentace se autorka nepouští), jsou jazykově neobratná na hranici srozumitelnosti, nebo rovnou vyvolávají nemalé pochyby. Namátkou lze zmínit tvrzení, že „bývalí vojáci byli od počátku války vedeni ideou jednoty a samostatnosti

československého státu,“ (27) které dává jen obtížně smysl – je snad míněno, že všichni pozdější legionáři usilovali o čs. samostatnost od července 1914? Věřím, že nikoliv, ale co má autorka na mysli, není jasné. Podobně jsou „Starodružiníci“ na s. 36 uváděni jako „elitářská organizace“, aniž bychom se dozvěděli, podle koho či kým jsou tak označováni. Nevíme ani, proč by se měli redaktoři Socialistického legionáře „bát“ kritizovat „samotnou vládu“ (52), či co přesně znamená „armádní demokracie“ (56; snad národní demokracie?). Věta: „Národní osvobození, které vedlo vyšetřování, tyto členy pak obviňovalo z Gajdovštiny a žádná svědectví neměla moc smysl...“ na s. 57 postrádá zcela smysl (nebo jej alespoň nevidím), podobně jako: „Tato společná idea byla do značné míry limitující a přední představitelé společné československé myšlenky a nacionalismu se rozdělili.“ (97), či „Vzhledem k tomu, že členem se mohl stát pouze ruský Starodružiník, který byl velice impulzivní a mnohdy i zbytečně,“ (83). A napsat o spolku legionářů židovského původu, že „pravděpodobně nebyl agresivní ani nepřátelský“ považují za vysloveně nešťastné (97). Autorka také doslova „plave“ v otázkách česko-slovenských vztahů, kdy tvrdí, že v čs. legiích „měli slovenští vojáci své vlastní pluky“ (přičemž se nikdy nedala dohromady více než všeslovenská rota, resp. většinově slovenský III. prapor 7. „tatranského“ pluku), či opakovaně (snad pod vlivem svých pramenů) zdůrazňuje, že Slováci s neměli v Československu vlastně na co stěžovat a nechápe, že radikální legionářský čechoslovakismus mohl být se slovenskou identitou v ostrém konfliktu (s. 80). Autorka jakoby obecně měla problém vnímat své prameny kriticky a udržet si odstup od jejich optiky vidění světa, kdy Československo je logickým vrcholem dějin a jediný spor se vede o jeho povahu. Není také jasné, co má autorka na mysli, když píše, že „medkovci“ chtěli „budovat republiku pomocí demokracie“ (98) – pomocí čeho ji chtěli budovat ostatní?

Vedle těchto nepřesností, jež by snad bylo možno přičíst spěchu či stresu při dokončování práce, jen kdyby jich nebylo takové množství, napadají čtenáře i otázky, na něž se mu pohříchu nedostane od práce odpovědí: autorka například identifikuje zvýšenou veřejnou aktivitu většiny spolků ve 30. letech – v čem vidí příčinu? Zaznamenala autorka také nějaké mezinárodní kontakty uvedených spolků, např. spolku „italských legionářů“ na italské veteránské organizace (s případnými fašistickými kořeny, jak „italský“ spolek obviňovali ostatní)? Jak se proměňovalo členstvo spolků v čase? Které období by se dalo nazvat „zlatým věkem“ legionářských spolků a proč? Nejsou právě jí popsané spolky věrným odrazem inherentních problémů československého nacionalismu?

Podobně jako je obsah práce zatížen řadou nejasností i nepřesností, je tomu stejně i s formou, primárně s jejím jazykem (který s výše uvedeným problémem úzce souvisí). Opravdu patřil Památník odboje mezi „hlavní zaměstnavatele legionářů“ (27), nebo chtěla autorka říct něco jiného? Jinde autorka píše: „Do Československé obce legionářské, která se ve svém programu hlásila k socialismu, nedovolila vstoupit socialistům,“ a čtenář marně pátrá po smyslu (34). Jakkoliv pak nejsem příznivcem šroubovaných akademických větných konstruktů, soudím také, že ani přes opakovaná upozornění se autorce nepodařilo vymýtit všechny „úlety“ směrem k silně neakademickému, analyticky navíc vysoce problematickému jazyku (23, 30 a další). Nejsem si také jist, zda spolky opravdu pořádaly „trýzně“ (63) a věta, že „Kruh čl. legionářů židovského původu“ se od ostatních liší vírou by asi neměla zaznít hned poté, co skončí popis spolku definovaného katolicismem (97).

Zdá se, že výtek k práci Anny-Marie Elsnerové lze mít opravdu mnoho, což je velká škoda, neboť jsem toho názoru, že řadě z nich bylo možno snadno předejít. A jakkoliv je zjevné, že v některých oblastech autorka naráží (stejně jako mnozí jiní studenti) na své limity analytické zručnosti, práce oprostěná od uvedených dílčích nedostatků by nepochybně dělala větší čest své podstatě, o níž jsem i přes vše výše uvedené, že se v ní skrývá poctivý přehled sice často tematizované, bohužel však v české historiografii málokdy podrobně analyzované problematiky. I z toho důvodu oceňuji úsilí kolegyně Elsnerové ve snaze se dobrat maximálně přínosného výsledku a konstatuji, že i v této podobě v její práci tento přínos spatřuji a jako takovou ji s výše uvedenými výhradami doporučuji k obhajobě.

V Olomouci 13. 1. 2020

Doc. Mgr. Jiří Hutečka, Ph.D.